

DEN SOCIALE KRITIK

Af Øjvind Larsen

2018 ←

Den sociale kritik har altid været vanskelig. Det hænger sammen med, at den altid siger imod det, som er fremherskende. Den sociale kritik har som opgave at afdække, hvad der reelt foregår i institutionerne og samfundet. Det kunne også være en meget generaliseret definition på samfundsvidenskab.

Den Lydige Forvalter udkom i Social Kritik Nr. 38 i 1995. Så det er mange år siden. Jeg har læst Den Lydige Forvalter igennem, og jeg mener fortsat, at den lever op til den samfundsvidenskabelige standard, som netop er blevet nævnt. Så derfor kan min indledning til artiklen ikke handle om, hvad jeg ville gøre, hvis jeg i dag blev bedt om at skrive artiklen. Jeg ville gøre det samme. Det spændende er imidlertid at fortælle, hvordan denne artikel blev til, fordi det handler om, hvor vanskeligt det kan være at få mulighed for at bedrive kritisk videnskab. Jeg var i 1980'erne og 90'erne ansat på Forvaltningsstudiet på RUC. Det var i den periode, hvor Tamilsagen foregik. Det var en dramatisk periode, fordi det langsomt blev afdækket i offentligheden, hvordan Direktoratet for Udlændinge og Justitsministeriet forsinkede de herboende tamilske flygtninge i at blive ført sammen med deres familier, på trods af at de havde et entydigt retskrav på familiesammenføring.

Jeg blev meget optaget af Tamilsagen, fordi den rejste så mange forvaltningsetiske problemer. I denne sammenhæng var jeg også teoretisk inspireret af Zygmunt Bauman, som havde diskuteret forvaltningsetiske problemstillinger i sin forrygende bog *Modernitet og Holocaust*. Jeg tænkte, at det lige måtte være relevant på en forvaltningsuddannelse på RUC. Men det viste sig ikke

at være helt så nemt. Jeg forhørte mig hos mine ældre kolleger, hvordan de så på, at jeg gennemførte et projekt om forvaltningsetik. Her fik jeg det entydige svar i kor fra alle de ældre kolleger, at det kunne ikke betragtes som relevant på en forvaltningsuddannelse, på trods af at Tamilsagen rasede lige uden for døren. Det gjorde heller ikke indtryk, at sagen udviklede sig i en sådan grad, at den ansvarlige justitsminister Ninn-Hansen kom for en rigsret i 1990. De forvaltningsetiske problemstillinger var ifølge mine ældre kolleger fortsat ikke relevante. Forvaltningsetiske problemstillinger måtte høre til på filosofi eller et andet sted, blot ikke på forvaltningsstudiet.

Da jeg begyndte at søge på litteratur, blev mine ældre kollegers ord bekræftet. Det var intet skrevet om forvaltningsetik. Bortset fra at filosofen og teologen K. E. Løgstrup havde skrevet en enkelt artikel om dette emne. Så det var et nyt tema inden for forvaltningsvidenskab, som endnu ikke var blevet opdyrket.

Rigsretssagen mod Ninn-Hansen udviklede sig dramatisk. Den var åben for tilhørere. Jeg sad og hørte på det ene retsmøde efter det andet. Der var mange højdepunkter, men lad mig nævne et enkelt. Direktør Frederik Schydt, direktør for Direktoratet for Udlændinge, havde givet henholdende svar til generalsekretær Arne Piil Christensen i Dansk Flygtningehjælp om, hvorfor der ikke blev gennemført familiesammenføringer. I rigsretssagen gav Johan Reimann, ministersekretær for Ninn-Hansen, følgende forklaring:

Man kunne blot have sagt, at man havde stoppet for familiesammenføringsager, fordi tamiler bør være i Sri Lanka, men at

man i enkelte tilfælde meddeler tilladelse, fordi man er 'så rare'. Havde man gjort det, havde man imidlertid 'skudt' ministeren, og der havde - også efter Reimanns opfattelse - været tale om en grov illoyalitet over for ministeren. Man måtte derfor anvende en anden begrundelse ... Den begrundelse for nedprioritering, der blev medtaget i brevet til Piil Christensen, var ... ikke den reelle begrundelse, men den bedst mulige.

Hvis jeg skulle nævne én sætning fra Rigsretssagen, som står tilbage, når alt andet ellers måtte være glemt, så er det "... ikke den reelle begrundelse, men den bedst mulige". Det nævnte hindrede imidlertid hverken Frederik Schydt eller Johan Reimann i at blive kommandører af Dannebrogssordenen og få strålende karrierer i statsapparatet. Schydt blev direktør for Beredskabsstyrelsen og Reimann blev af alt muligt politidirektør for Københavns Politi! Det giver et indtryk af, at den blinde lydighed og den ubegrænsede loyalitet er langt vigtigere end faglige kvalifikationer for en stor karriere i statsapparatet.

Det har ikke ændret sig siden Tamilsagen. Der har været mange andre sager sidenhen, hvor embedsmænd har været inddraget i lignende sager på alle niveauer af den offentlige forvaltning. Forskellen er kun, at de ikke har fået helt så dramatisk forløb og udfald som rigsretssagen mod Ninn-Hansen. Dertil kommer, at der på grund af rigsretssagen mod Ninn-Hansen formodentlig ikke er nogen sag, der er bedre belyst end Tamilsagen. Højesteretsdommer Mogens Hornslets tamilrapport fra rigsretssagen indeholder referater med forhør under vidneansvar samt andet dertil hørende

materiale, som fylder 6000 sider. Det er stadig et unikt materiale til at få indsigt i, hvordan den danske statsforvaltning grundlæggende er indrettet og fungerer.

Der er i de forløbne 23 år kommet en del artikler og bøger om forvaltningsetik. Men sammenlignet med, hvad der ellers er kommet af forvaltningslitteratur i den periode, er det ikke at regne. På universiteterne slås der da heller aldrig stillinger op, i hvilke forvaltningsetik indgår som en nævneværdig kompetence. Forvaltningsetik indgår stadig ikke som fag i de danske forvaltningsuddannelser.

Moralen er derfor, at der fortsat er brug for kritiske artikler om den blinde lydighed og den grænseløse loyalitet mod de overordnede i forvaltningen. Hertil kommer det forhold, at samfundets institutioner i tiltagende grad bliver topstyrede hierarkiske organisationer med et kommandohierarki, som man tidligere kun så i militæret og de klassiske bureaukratier som ministerier og kommunale forvaltninger. Men i dag er der ikke længere nogen afgørende forskel mellem den hierarkiske ledelse af henholdsvis statsadministrationen, militæret, hospitalsvæsen, universitet, mellemuddannelser, skoler, ældreomsorg, hjemmehjælp, osv. I de offentlige organisationer fortaber demokratiet sig i en tåge af blind lydighed og ubegrænset loyalitet. Det går den forkerte vej. Derfor er der fortsat brug for den kritiske modsigelse, som kommer til udtryk i Den Lydige Forvalter.

Øjvind Larsen er Dr. Phil., ansat på CBS.